

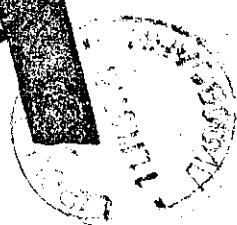
РІК II

ЗАГОСБ 1 IV 1937

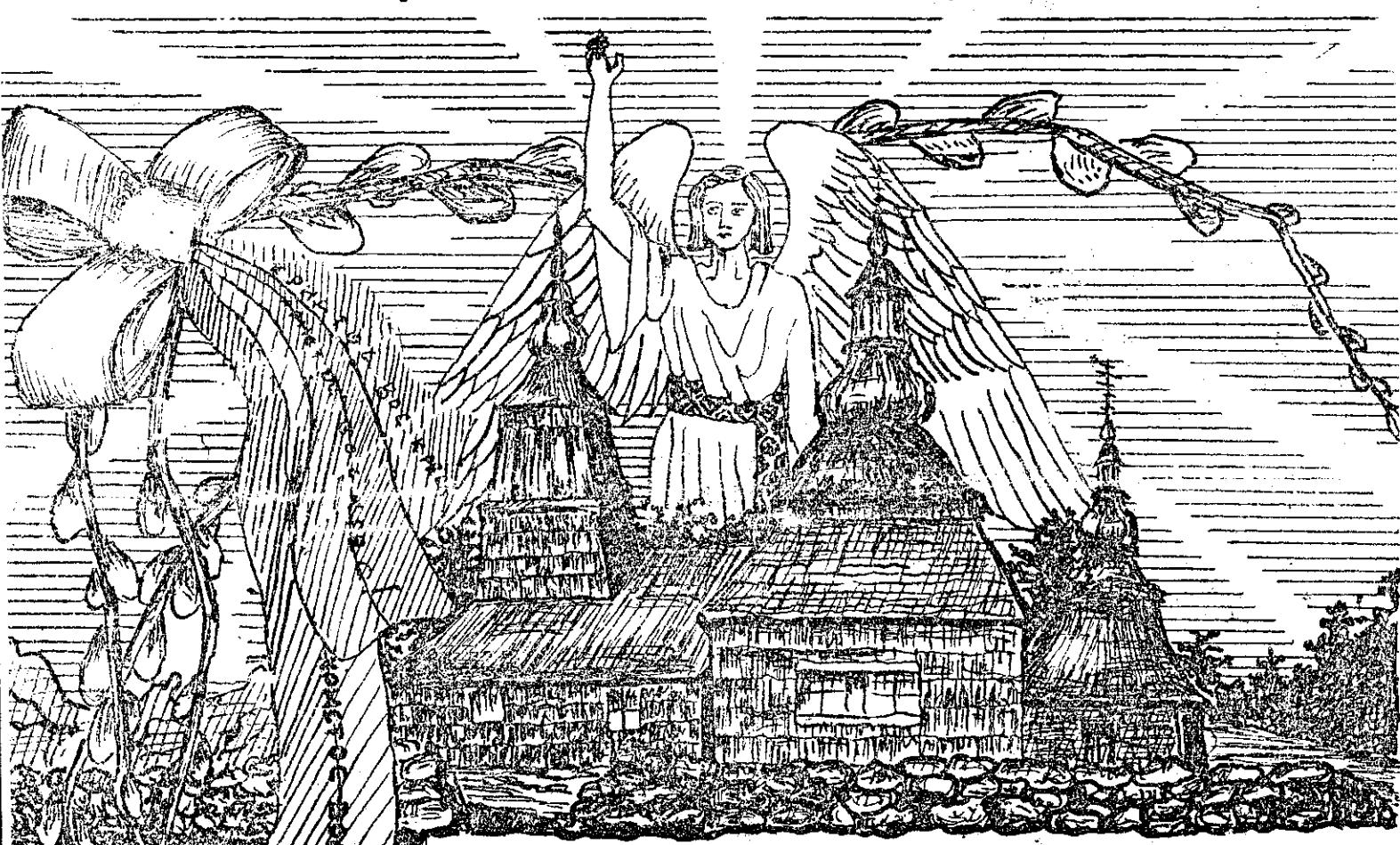
ЧИСЛО 6

РЕД

ЛІБЛКА

НЕПЕРІОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ХОИСТОС ВОС-КОЕ-СЕ 13 МЕФТ

ВНХ СМЕР-ТИ-Ю СМЕР

ПОПРАВ і СУЩНМ ВО ГРОБІХ ЖНВОТ ДАОВАВ.

СÉЙ ДÉНЬ єГÓЖЕ
СОТВОРІ ГóСПОДь: ВОЗОДВЕМСА.

І ВЛІЗСЯ СІДІСЛА ВІД ІМІ

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ !

Як і кожного року, кед ше жем прибера до пахняціх шматох, так исто і тогороку воскрешнє Бог. Й якраз майвекши чар тому дньови и дава баш тата певносці же Бог муши присц. І вже у тот час забував ше шицки турботи, пребачус ше шицким шицко, а нашо думки леса ген - далеко, и пред нашими очами одбува ше знова майвекша трагедия и майвекша и найрадоснійша подія у історії людського роду з пред 2.000 роках. Ставаю пред нами єден за другим образи: Олівна гора, бичоване, Голгофта и - Воскресене. І нам постава легко, бо: по кирвавій Голгофти пришло славне Воскресене.

І фалаток щесца уходзи того дня и до наших душох. Глас вельконоцких давомох так красне и чисте бремі у наших душох. І ви видзице: наштред валалу сто церква, а коло кей пошвецю паску. И писанки... Чи себе не пригадуєте теди дзенісні дні?

У мешкайших часох, кед у швеце истину два табори, єден за Христа, а други проців Його, дзенів Христового Воскресення постава кам іще мильни и блізши. Бо того дня гутори нам Христос своїм примиром: мадвладал я - мушице мадвладац и ви. А цо кирвавша и страшнейша наша Голгофта, то радоснійше и славнійше будзе и наше Воскресене.

Зос туту мадію препровадзме и того року дзень Христового Воскресеня. У своїх вельконоцких молитвох згадайме ше цалого нашого народу, котри баш у тот час преходзі свое найстрашнейшу Голгофту. Спомніме ше тих братох, котри іще можу публично славиц тот дзенів, але іще баржей спомніме ше тих, котрим то забранесто. И тот дзенів най нас утрима у мадії недалекой слави и волі. А теди, кед ше наша душа будзе майкрасне и найщелівіше почуваш, модлімі воскресшого Спасителя, же би прискорел тот Дзенів - Дзенів ошлебодзеня цалого українскаго Народу. И зос тим спомніме того дня свой национальны обовязок, котри ми шицки без розлики мушиме сполніц.

З тим жаданьем живиме шицким Вельконоцни Швета и донричуєме цалому украйнскому Народови радосне и вельонадійне: Христос Воскресе !

На Вельку Ноц

То нешка Велька Ноц. Очи ми сами од себе патрели на восток, одкаль слунко уж руцало свойо ясни зарі по небе. Не мог сом очи свойо отаргнуц од того попатрунку. Приходзі на разум место и чэм, дзе ше Христос родзел, умар и воскрес. Пред моім очима преходзел цали живот Христов, наполнены з церпнем од вцаского дзецинства, аж до шмерци, Його стражни муки на крижу, шмерц, а вец славне Воскресене. Так Христос воскрес. Боскрес, же би потвердзел своё слова поведзени фарисайцем: "Розвальце тот храм и я го за три дні зам направим." Воскрес, же би нам указал, же по жемским живоце ест іще єден лепши, красни, вични живот до котрого и ми воскрешнім, кед будземе жиц так як Бог жил. Та прымол на тот шваст, же би указал драгу, по котрой нам исц. Ежал на себе шицки наша грихи, лем да нам будзе легчайше, так нас полюбел, же вжал и нашо цело и жил як найхудобнейши чловек, ляда нам цо вецей поможе. Од любови Гу нам дал и живот свой, да нас откупі и спаси щешліви

Бог тельо церпел, тельо поднес за нас, за нашо спасене, а як ше ми Йому за то одлучуєме? Швет жіс, як кед би ані не було Христа, ані Його заповідох. Наражовац их зма, але віполнівовац ісц, ісцесце да зна. Придзе ніздзеля и место до цекви єдни иду на пияц, други до карчми, а трэци Бог зна кадзи. Чом ісц иду до церкви? Так ше вигваряю: на цо слухац поповски приповедки - волімі пойсц на "розумній" бешеду. Цо паноцец приповеда то уж и пташки знаю, бо вже істе мелс.

Чловек, док му ше добре ведзе, не дума на Бога, бо Його добро, Його паміжі - то Його бог и нач Йому другога! Але кед го знайдзе даяке ісцесце, вец ше обраца на того Бога, котрого му скорей не требало. Нешесце го учи, да ше обраца на Бога, но голем да остане таки и мадалей, але звичайно жіс по старым. О, ке би вон знал, кельо Христос - Бог за нъго церпел, не робел би так, але би патрел цо вецей и лепше віполнівовац Його заповіди...

Нешка Велька Ноц - дзень кед ше шицко радус. Кажды ше чловек радус то му дньови, готуе и рихта, же би го цо лепше дочекал и преславел. И сама природа, як да погрозумела, цо ше на тот дзень трафело, па ше и вона порихтала и облекла до своіх майкрасших шматох - до своіх квітох. Вона сама як да спомина нас, да ше и ми облекаме до своіх майкрасших шматох, але не лем тілесніх, а и душевных. Душу свою да очисціміе од гриха и з чисту и препородзену душу дочекаме швето над швета ми - Христово Воскресене.

Дзенів на Утримю. Христос Воскресе !

И.Бесерміні

Було_нас_штверо...

То було теди, кед я іще часто шедал на приклєтни праг и широ плакал, кед ми шестра гварела, же у нас на Вельку Ноц не будзе писанкох и же я не пойдзем на пошвецане пасхи. Я плакал...

Бо як ту не плацац? Радосц будзе бегац по валале, а у нас не будзе ажі писанкох и я не пойдзем на пошвецане пасхи. Не будзем чуц шпиване нашого паноца, видзіц побожне жегнане женох, крахіс вишити рушніки... И я плакал...

А кед пришол час ми ще зберали. Мац рихтала швецеміну, а шестра приберала нас. Ми ще шицки штверо полалали за руки и ишли з мацеру до церкви. Паноцец шпивал, жени ще побожно жегнали, а вишвани ручніки бліщаши ще на слумку. Ми ще штверо тримали за руки и цешели ще, же и наша мац помедзя женами, цо пошвецую пасху... А було видно, як радосц зос очох людох виходзі и уходзі до кождай хижі, азмагає ще до кождого куцика, наполнює цали валал...

То була Белька Ноц...

Белька Ноц знова. Дакеди були зме вше штверо, а тэрэз я сам...

В.Пап

То не шлебодно.

У малей и ускей коморки шедзел чловек заковани до ламзох. З руку подонар главу и задумал ще. Його думки лацели до його родзеного валалу, гу дзэцом и жени. Нешка Воскресене, а вон ту шедзи у немилосердых кайданох. Як його дочекаю Бельку Ноц? Може спадли до длуства, може його хижя уж предана, а може и його жена дагдзе шедзи як и вон? Ту го претаргнул пташок, котры ще пребудзел и защиравал. Чловек не раз думал як то пташкови добре, яки с весели, шлебодки, а вон таки смутни, смутни. Зажадал и себе кридла, жа би и вон бул таки малючкі як тот пташок. Пригадал себе дзецінство и байки бабово: ох, як вон сцел буд дакеди таким малим, щешлівим патульком!...

Вонка ще зачерьвенили хмари од яривого слунка, воздух пахнул, а пташки шпивали. Неспокойні думки лацели далей. Пригадал себе вельконоцны дзэвоні и веселе шпиване: "Христос воскресе!..." А тэрэз, шицко пусте, церкви розвалияни...

На зароснутым ліцу сужньовим мож було при слабім шветле обачиц слизи. Дзвигнул ще и сцел зашпивац: "Христос воскресе!...", але ще знова звалел на лавку. То не шлебодно. Надомну командуе червени Сталін.

бф

Великодні звичаї.

Великден / Велька Ноц / це найстаріше й найбільше свято між християнами. Це свято, це пам'ятка Христового Воскресіння. А що воскресіння означує перемогу над смертью, як теж означує нове життя, тому ж то й Великодні свята святкуємо на весні, як ціла приреда наїво будиться зо сну, та розвивається у повній красі. Народня душа обогатила це найбільше свято звичаями.

В нас українців характеризують Великдень головно: паска, писанки і гайвки.

Паскою / пасхою / називається великий округлий колач, гармо вироблений, ще його печуть, а на Великдень несуть з іншим печивом і м'ясивом на посвячення. Слово пасха / пасаг / це юдівське слово, а значить: переход. Жиды на пам'ятку освобождения / переходу / з Єгипту, святкували свято пасхи. Йудівська старозавітна пасха була преобразом новозавітної пасхи, тобто смерти й воскресіння Ісуса Христа. Як у юдів свято пасхи було освобождения з єгипетської неволі, так у нас є свято увільнення від гріха й діявола.

Чому ж якраз на Великдень посвячуються різні страви разом із паскою? Тому, що через піст люди здергувались від м'ясних страв, а з Великоднем вільно їх їсти, а посвячуються для покріплення душі й тіла. Тому ж в нас українців не можна навіть уявити собі Великодня без паски.

Також на Великдень приготовляються пісані, яйця, так звані писанки. Пісання пісанок це великий звичай до сьогодні невияснений, але без сумніву він сягає в давні давнину. Яйце - пісанка, це символ воскресіння, як з лушпини яйця викльбується птиця, так і людина має колись славно повстати із землі. Взагалі яйце, це представник життєвої снаги, зачаття та плідності.

Пісанки займають окреме місце у нашім народнім мистецтві. Найгарніше виробляють різні орнаменти на пісанках наші Гуцули. Пісанки не роблять тольки слов'янські народи, але вже й інші народи зачинають впроваджувати цей звичай.

Молодь обдаровується взаємно пісанками. Якщо дівчина сама дас пісан-

у парубкові, це ніби тим вона хоче сказати, щоб він її сватав. Діти знову цокаються писанками.

В нас українців є на Великдень ще окремі забави й пісні, що називаються: гаївки, /гагілки, веснянки/. Гаївка походить від слова "гаї" /малий ліс/. Гаївки, це окремий рід обрядових пісень українського народу, що своєю давниною сягають непам'ятних часів. Зміст їх це переважно всякі натяки, жарти і дотинки дівчат до хлопців, однаке не брак у них також історичних та мітологічних останків. Алé найбільш у них відбивається радість з весни, молодості та життя. Гаївки, це майже все пісні й забави дівочі. Вони бувають двоякі; одні з окремими іграми, другі без ігор. Звичайно дівчата виводять гаївки в цей спосіб, що співають йдуши в колесо, або криве колесо, або кривий танець. Хлопці в часі гаївок бавляться звичайно окремо, або стоять і прислухуються; тільки спровоковані дотинками на свою адресу відповідають деколи співом, або впадають гурмою між дівчат і переривають на хвилю забаву.

У Східній Україні тривають гаївки /веснянки/, почавши від Великодня два тижні, а деякуди кінчуються аж на Вознесення. Ціле село бере там участь в забавах, понайбільш доросла молодь. Усі дівчата в гарних заквітчаних вінках, з довими різnobарвними, біндами і стяжками грають гаївки на великих сільських площах самі а теж і з хлощами. Пісень співають гармонійним хором. Дійсно виглядає це, як гарний народний театр.

У Західній Україні /Галичина і др./ майже в усіх місцевостях дівчата виводять гаївки. Співають їх упродовж усіх три дні Великодніх свят і то біля дверей. Крім того дзвони упродовж трох днів Великодня не вмовляють.

Другий день Великодня, а саме понеділок, звється "поливаний понеділок". Того ж дня молодь взаємно обливається.

Отож кожний свідомий українець подинець пильно дбати про те, щоб наші давні гарні звичаї не тільки не забувались, але щоб щораз більше поширювались і приймались між народом.

Ф. Біленський

1/ Нашим емігрантам.

В вигнанні дні течуть як слози
Думки в вигнанні сплять, як мертві.
Солодкий спогад сичить як змія
Душа ридає як дитина.

Читаєте співця неволі,
Пророка майбутньої волі,
Та злоби ви тяжкої жертви;
Думки в вигнанні сплять як мертві.

На чужу, далеку ріку
Прийшли коротать свого віку.
А вісті з краю повні грози,
В вигнанні дні течуть як слози.

Туга роздира вас з дня - у день,
Кругом мутний лиш сірий будень,
Прокіханий в серці мрія.
Солодкий спогад сичить як змія.

На щож вам горячії вина.
Забутъ не мож землю кохану,
Загоїть тяжку, давню рану.
Душа ридає як дитина.

2/ Вам на далекій чужині привіт...
Принесли з собою рідних піль мову: шелест дозрілого колосся, запах ливад, шум лісів, радість сонця й мовчання нічного неба.

Кусник доброго, спокійного красивиду нашої землі лишився у вас немов пригадка в не своїх сторонах: там за горами ми, своє серце, там наші думки, за ним зідхання, про нього наші думи... Тут ми етап, передишко.

Та може квітка яка зів'яла під тутешнім сонцем... Може хтось забув на свій Єрусалим... На все пропав для матері своєї! Навіть блудним сином може не вернутися!..

І тому наш привіт.

Йому пригадуємо клятву старих єреїв: "якщо забуду тебе Єрусалиме, хай буде забута права рука моя."

Ідете в те, що завтра... Несете спомин і тугу за гомоном на мої землі. Будете жити примарами, хоча, що вірнетесь в старі краї. Будете передавати моло-дим те, що приняли від землі.

В Голгофі вашій - вам нині привіт.

Від усіх, що тут живемо і пам'ятасмо про вас.

Тарас Шевченко - творець нового покоління.

Гений українського народу Тарас Шевченко - то одиниця, що ю витворюю не роки, але вики, то одиниця чийо ідеї залапели ціли українські народ и провадза го до ясній и певній драги - драги до шлебоди.

Чи може дахто з нас повесць, чим бул, чим є и чим ішє будзе за нас Шевченко? Чи його значене за наш народ уж менше? Не, и нігда ще вони не зменьши, бо у його творах зложени слова правди, краси и добра. Вони ще сами од себе вже повторю, витворюю вже нови думки, даваю сили до нового життя, до нових змагань.

Тарас Шевченко ще родзел 9. марта 1814 р. у валале Моринцох недалеко Київа, як син крепака /кмета/. За дзецинских його роках умера му мац. Оцець му ще жемі по други раз и тераз приходзи мачоха зос своїма дзецими. Можеме себе представиц яки чежки живот настал за малого Тараса. Неодлуга умар му и оцець и Тарас осстава широта. Ішє за живота своїого оца ходзел Тарас на науку до церковнай школи По шмерци оца пошол вон на науку до дзияка - учителя Богословського у котрого бул и школляр и слуга. Особено любел Тарас мальовац и прето охабел "науку" у Богословського и полол перше до одного, а потому до другого мальяра, але и ту длugo не пребул По тому ще врацел дому и приял ще чувац валалски ови. Але и пастух з нього не бул добри, бо вон часто щедал зос книжку и читал, або роздумовал о своїм нещесцу, чи патраци на красу Божого цвета забувал на свою стадо а вон ще розходзело кадзи сцело.

По тедиших законех, крепак ще не имел ніч учыц без згоди своїого пана, прето ще тераз Шевченко звраца в прозбу до своїого пана Енгельгардта, же би му позволел учыц ще мальовац. Пан го бере до себе, а же пан любел кой - кадзи подорожовац то зос нім вже имол и наш Тарас и так побул у: Бильни, Варшави, Петрограду и индзей. И у тих трох местах учел Шевченко мальство. У Петрограду упознал ще зос своїм земляком мальяром Сопенком, з українським писателем Гребінком, славним мальяром Карлом Брюльвим, а и з інними славними людами. Тото знакомство мало за Шевченка велике значене, як у його образованю так и у поступу у мальство. Тоти нови його знайоми обачели у нім талант и почали ще старац, же би йому було допущене учыц ще у академії мистецтва, але прето, же як крепакови то було невозможно, почали вони робиц стараня, як би Шевченка викупич од його пана, так же би вон бул шлебодни. То им ю и удало и 22. априля 1838 р., кед Шевченкови було 24 роки, викупели го од його пана и таким способом постал Шевченко шлебодним чловеком. Тераз вон мал доступ до шицких школах. У тот час и почина Шевченко писац вирши.

Уж 1840 р. друную ще у Петрограду його писні под назву "Кобзар" /кобзаре то були цемни людзе цо грали на гульях и яких прости народ барз почитовал и любел/. Туга за родзеним крайом - Україну смущує Шевченка, же вон 1843 р. одходзил на Україну. Ту видзішики кривди яки робя москалі нашему народови и списує то у писньох "Розрита могила", "Сон", "Навказ" итд., а зос своїм "Заповітом" зола своїх братох ставац, таргац кайданы и будовац нову шлебодну фамелію. Рок 1845 - то час найвекшого розвою Шевченкового таланту.

Баш у тот час киевска українська младеж заложела товариство, яке себе поставело за ціль робиц на хасен родзеного краю и народу. Зос того ієрельского товариства повстало 1846 р. "Кирило - Методіївське Брацтво", а за його повстане найвецей зробили: Микола Костомарів, Пантелеймон Куліш, Гуляк, Білозерський и др. У тих обставинах зявлює ще помедзи іхма кедицій крепак Шевченко, познати уж пре свой талант, полни великих планох роботи за свой народ. "Лого писні - пише Куліш - були за младеж напрэвду гуком труби архангела".

Теди пановал у Росії найгорши деспот спомедзи московских царох, Мікола I., котри прешлідовал кажду хоч мало шлебоднейшу думку. Пре домос на поліцию на "К.-М. Брацтво", шицких його члекох поарештовало. То ще стало 5. априля 1847 р. Арештаваных вивежено зос Києва до Петрограду, зробено зос міх великих политичник злочинцох, котри сцели розваліц Росію, а Шевченка судзели ишє окремо пре його писні. Шевченко бул засудзены на найчежшу кару: дожivotне заслане и забрамято му писац и мальовац.

Почали ще за нашого поета чужни дні церкви. Галажо од шеста, далеко од своїх пайташох, од своїй Українки. Но засланю помимо забрами Шевченко илак по-тайко писал и мальовал дом хтошна не зробел на нъго домос. Жили од нъого шицки його писма що мал, малюнки, писні, іхмаки що му ислали його пайташе и ислали

го ище далей на ище горше место. И ту Шевченко пребул 6 1/2 роки правдивого пекла: мучели го з катонацкими муштрами, вше препатрали чи не ма дагдзе скриту словку и фалаток паперу, же би не могол писац. Правдиве пекло!

Аж по щмерци цара Миколи I., за стараннями його пайташох, подписув цар Александер II. 10. априля 1857 р. помиловане за ньго. И Шевченко ослабеми тілесно врача ше до Петрограду, дзе го святочно дочекали його пайташе и знайоми. Терак Шевченко лем одно дума, - як би то лойсц на Україну. Пайташе ше якож постарали за дозволу и початком юна 1859 р. Шевченко одходзі до родзеного краю. Але не длуго було судзене пребуц Шевченкови на родзених жемох, бо хтошка знова зробел на ньго донос, же вон бунтуе народ и прето ше мушел враци до Петрограду.

Медзя тим Шевченко вше баржей слабиул док 10. марта 1861 р. не замкнул на вики свою зморени очи. Перше го поховали у Петроградзе, але лем на кратко, бо дораз по його щмерци пайташе доставаю дозволу пренесц його цело на Україну и так сполилю його найгоруцейше жадане и його заповіт. Тераз ше Шевченков гроб находзі на Чернечай горі под Каневом над Дніпром.

Як видзиме Шевченко ані найменей не мал щесца, а цали час його живота то борба за красшу долю свою и цалого народу - то борба проців неправдох народних неприятельох. Шевченко би нам напевно вельо вецей творах охабел, кед би го у тим не сметали його животни обставини. Але уж сам "Кобзар" ма за українськи народ непреценену вредносц, а ідеї "Кобзара" буду вше тим шветлом, яке будзе швициць українському народови догод их не здійсні у своїм живоце.

Завдане поета Шевченко розумел не як забаву, же би лем себе або другим розгланц тугу, або лем як привичку, - але так глібоко, так ідейно як и помедзі найславнішими поетами мало хто други. Вон свидоми того, же история - то учителька народох и зна, же на исторії - познаню добрих и злих странох народу - мож будовац певну будучносц. Прето Шевченко виводзі пред очі своіх братох прекрасны образы з исторії України, як то "славні запорожці вміли памувати", як козаки на чамзох Дніпром ишли до туркох на "госчину", же би "із турецької неволі братів визволяти, славу добувати", як помедзя німа памовала правдива єднакосц и злога, як ше борели вони за виру и слебоду проців полякох и москальох - и з чежкого болю зциска же його шерцо, же то шицко прешло. И зос того шицкого вироста у Шевченка безмежна любов до України и вон гутори: "Я так ії, я так люблю

Мою Україну убогу,
За неї душу погублю!" /Сон/.

Таку исту любов наказує вон шицким: "Свою Україну любіть,
Любіть ії... во время лете,
В остатнюю тяжкую мінуну
За неї Господа моліть."

/ Чи ми ще зайдемося знову/

Не знам чи у шветовей літературі було такого прикладу безмежнай любови до родзеного краю и чи ше знайдзе дасден поет, котори би так любел свой край.

У його поезійох дзвоні една струна, струна великой турботи и великої суму над недесцем України. Вон видзя недолю и рабство українського народу, а и сам вельо прецерпел и видзі, же ту прозби кіч не поможу и теди дава свой заповіт

"... Еставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злом крої
Волю окропіте...!" /Заповіт/.

Тоти слова стали за українськи народ фундаментох вельких ідейох и змаганьох, бо народ, що не змага до самостейносци - то ніяки народ. Тоти слова провадза українськи народ по іншій драги.

Шевченко зос своїма ідеями створел тип нового Українца и указал ясну драгу українському народови. Шевченко збудзел національне почуще, приведол до свідомосци своіх братох. Своім глібоким чувством одчуул тето, що ше било у шерцох мільйонах народу, а не находзено сийсто вислову и означел українскому народови ясну мету.

Ф. Білевський

... Ридам,
Молю ридамочи; ісши
Подай душі убогій силу,
Щоб отхіенно чаговорила,
Щоб скоро підмінем вязкос,

Щоб людям серце розтопило,
І на Україну понеслось,
І на Україні святилось,
Те слово - Ежес хадило,
Наділо істихи!...

Т. Шевченко

ПОЧАЇВ.

Помедзи Галичину и Волиню и другими українскими краями створела польська влада граніцу так, як кед би там були розличні народи. До того несвідомосць, яка по дзекотрих околицях панує, старає ше неприятель затримаць и надале. И прето не чудно вам будзе кед на Волині не находзице українських учительох, кооператорох, проводнікох читальниох и других организаціох в Галичини.

Бо док у тей ест превельо интелигентох, котори шедза дома през жадней роботи, бо не можу достаць место у державній служби, дотык их же старано виганя з Волині и теди, кед вони иду там на прогульку. Календари, новини, часописи и книжки видани у Львове забранети и на пошти не доходить там, дзе их же посила. Історії з препаданьем виданьох так части, же людзе не знаю як себе то потолковаць. Отримаць оддзелену свідомшу часць українських жемох од несвідомей то у интересу тих, що нашу жем завойовали и сцу отримаць "стан посідання", бо поколісана би була іх власць, кед би же шицьоць наш народ у Польській порозумел идеологично, станул до єдного моцного шору, кед би же зорганизовал, подзвигнул материально и морально з роспучливого положеня и порозумел, дзе тоти, що же дзвигли процив справедлівості, дзе кати-крвнікове його. А так з Гуцулох треба зробиць окреми народ, лемком треба москофільских агитаторох, на Волині и у других краюх блізких до советской граніци най себе людзе волаю "здешніми", "тутешніми." Тоти остатні маю за своїх вождох у церкви московських батюшкох, а польських учительох у школи: єдни и други баламутца несвідомого пааста и чходза нам. Ба треба вам лем єдно слово до них прегвариц и прешведчице же, же бешелю з прекрасну українську бешеду.

Кед зме прешли волинську "граніцу" могло же зобачиць дораз пременку. Док у Галичини стої у каждом валале читальня, кооператива - верхні знак культурного жицтва, того два кілометри далей нет або барз ридко. На драги до Почаєва не идишили ми ані на найменьши шлід, же то українська жем. Надписи на драги польські школи державни польськи, дутяні жидовски. Але кед зме же питали за драгу прегварела теди до нас українська жем. Чули ми своє слово, вичну пригадку, чийо право на туту жем. Але нешка тото слово звязане, право знасиловане и Волинь не може исць у темпу з Галичину у народним пребудзеню.

Циха Волинь. Валали досць далеско єден од другого розмесцени. Жем слабо населена / на 1 кв. кілометар 58 душох/, у велькай часці у руках польських панох - дідичох. Тераз то шицько було прекрите зос шнігом. Доліни, брежки, леси и широки ровни поля. Край през літо ма досць дико и найвецей садза кукурицу, меней ражу и жита. Але заградох вельо. Кажди валал випатраць як заграда. Тераз в жиме лем го-ли конари нагадую, же в лесе маю тоти хижи, - хоч бидни и скоро шицьки зос сламу закрити - прекрасни випатрунок и же валал ма випатраць як тот Шевченков: "неначе писанка". Але и то, же и ту, подобно як за його часох / а и нешка/ у Восточній Україні "чорніші чорної землі" блукашть люди: німі на панщину йдуть і діточок своїх ведуть". "Панщина" з часох Генія була росийська и по тих краюх, а нешка польська. И мало того: жем, которую пааст з чежку муку вирвал з руках пана, ту по польські владу траци вон, йому ю одбераю, дзеля медзя колонистох, которих масово населяю з Польській баш тераз на українські жеми. И Волинь церпи од тей колонизації и парцелациї жеми.

По штиригодзиновей драги на саніох приходзиме под Почаїв, славу цалої Волині и шведка високей нашей культури. На гори же дзвига вельки Успенський Собор, недалеско нього дзвоніца, а далей ище єдна церква. Доокола забудована и монастир. Куполи позлащені и на слонку же бліща. "Алказар" вирива же з усток поровнаце на часу. Але, яке розчароване стретнє каждого, котори сце найсць шицьки прикмети Алказару, того символу перемоги духа над матерію, нації над интернаціоналну банду. Розчаруе же кажди тот, кто сце гледаць у Почаєве твердиню українського духа.

Імпозантні будовлі однакую од нізких и досць незграбних хижох и карчмох. Варошчик Новий Почаїв бидни, нерозбудовані и у жидовських руках у ньому цалк тарговина. През жиму даскельо ватари, тихівки пияць оживлюю го; але в лесе на Вознесеніе и Русадля и в ешені на Вельку и Малу Матку Божу непреглядні маси народу з далеских валалох приходзя на отпуст заспокоїць своєю религійни потреби. И, як ми приповедаю мойо співнодорожнику, шицьта тоти достають характер національних манифестаціох подобно як у Львове и у Зарваниці у Грекокатолицькій Церкви. Пред пару років на таким єдним отпусту українськи народ заманифестовал своєю одношенною до срахії православній Церкви, яка скоро цяла московська и провадзі процив українську політику. Росийська церква була цяла под власцу царські власцы пред революцію 1917 року. Нешкашні Срахії українській православній Церкви виховани у дужу служеня - власцом "міра сего", у Польській привікли до новик обставінкох и приноша "мир і кадило", дзе лем можу. И чи чудно вець же на єдним отпусту у Почаєве пред даскельськими були вивишени жовто-белави транспаренты з такими словами: "Геть з московську Срахію". Українське православне населене видзи у своїх настінках московських наїздникіх и процив їх водзі борбу. Тым вецей, же Митрополит Варшавский недавно

запровадзел до богослуженьох и польски язик сцуци ще цалком попачиц неприяльови тей нації, якей православней часци под польским панованьом вон духовни пастир. Акт тот виволал вельке огорчене медзи цалим нашим народом и повекшал неприхильнесьц до митрополита и його партії. А недавно заш исти тот митрополит поволал шицких своїх вирних, медзи німа и україньцох, же би подопарли акцию полковника Коца коло обєднання цалого польского народу и твореня моцнай Польской. Треба спомнуц, же клика москофилов, русояпох, котри вше нашли опику в цудзих нам власцох, нешкатраци грунт под ногами и же з кождим днем хаос, яки вона створела у українським народзе зос своїма поглядами, менши.

Пошли зме до монастира. Брудни и оріпаки мури дляоких тернацох непривітне вражене зробели на шицких. Виходзя монахи з длягима власами, брадами, широкими реверендами и рукавами. Даекотри чисти, даекотри брудни: так зме и розліковаць звичайних од єромснахах. Затримуєме єдного високого, моцного, чарного и модлімі, чи би нас не попровадзели по Лаври. Товариши спомли, же я за граніци пришол и сцем опатриц. Симпатични монах одповеда у ламаней "рускей" бешеди и гутори кам зачекац хвильку. По кратким часу приходзі єден єромонах. Витаме ще и вон нас будзе провадзіц. Вжал главнейши ключи и водзи нас...

Сцекаюци пред Татарами коло 1240 р. даекотри монахи з Києво - Печерской Лаври населяли ще на почавских горах и провадзели свой живот. 20 роки познейше мал єден монах що бул на верху гори, видінє Божей Мацери, котра у пламеню стала на каменю. Богородицу и монаха пред Нім видзел и єден параст. На каменю остал шлід правей ноги, одкаль цекла вода. Глас о тим швидко ще роширел медзи швейтом и велі паломніцтва приходзели од того часу. Трафяли ще велі чуда. На тим месце будовано церкви. Нешкашня, треца уж побудована в 1771 - 1785 рр./ облапела и шлід ноги, котри дляоки час стал под отвореним небом, - дає на нього мерковали монахи.

Крем стопи тей ռаходзі ще у Почаєве и чудотворна ікона, котру Анна Гойська, богата пані, достала у другей половки XVI. віку од грецького митрополита Неофита, котри у тот час тадэй преходзел и даровал ікону Гойськай в знак подзековання за госчину. 30 роки познейше /около 1597 р./ обачели коло тей ікони Богоідици з Ісусом на руках шветло. Познейше ще коло тей ікони трафяли чуда. Гойська тримаюци ще за недостойну такей ласки подаровала ікону монастырови и при тей на годі богато - шедро обдаровала монастир и од теди ще почина організовани монастырски живот. Ёдно од главных чудох звязаних з тоту ікону того, же Божа Мац обрала 1675 р. монастир од нападу туркох и татарох. О тей події бешедую и народни писні: Слава ікони росла и за часу, кед почавски монастир бул у руках зединских и Папа Клемент XIV. признал ікону за чудотворну. Зединена була Лавра од 1721 - 1831 роках, кеда її заш праца под власц незединеных и нешка над ю ма власц, як архімандрит варшавски Митрополит.

Под Успенським Собором находитися церква преподобного Йова Заліза, котри бул у Лаври игумен и преславел ѿ аскетичним животам. Водзел вон борбу з унію и нешкантні монахове пропагую його култ послуговуючи ще з нім у борби процыре Зединеня, яке нешка то чекле, же польска католицка церква и державна влада кладзе вельки прешкоды до того. Але то аж бара добре познате, яке становице заберали поляки до Унії: зробели з ней оружие, з яким процыре ней воює московска церква.

У византійским стилю побудованы красни Троїцки Собор з великими мозаїками звонка.

У Лаври єст 12 то вектых то менших церквох. На дзвоніци турні находзі ще вельки дзвон 11 1/2 метери чежки. Разом з другима двома ма тот дзвон прекращи дзвоніц. На жаль го-тераз не мож було чуц. Учусме го може дажеди през радио. То може буц у українськай держави.

Наш провидник показує нам шицки главнейши церкви и святині... Бешедус по росийски. Нам то жаль и єден од нас ще пита:

"Чом то шицко у росийським духу? Та ту доокола не маце москальох¹? Ми католики, але радо приходзім опатриц славну Лавру. Болі нас, кед видзімі, же тот наш вельки маесток у цудзих руках!"...

Отець Г. ще задумал и ніч не одповедал. Питаня, чом то так, певно и йому приходзі до души. Бо вон "здешній", тутешні, Волиняк, отже українець.

"Ми вас розумімі - гварели ми йому. Так вас віховую и не даю іншак думац, іншак робиц. Мушице наказовац, служиц, як вам гуторя. Мушице буц "рускіе" бо то под канонічним скоро послухом наклада вам ваша власц. Царох мушице спомінац и любиц их"... Наша бешеда вше ишла на политични темы. Але о.Г. скруцовал ю на інши колії и сцекал од ней. На концу ми йому подзековали за труд, бо нас праце дзэл подругей годзини и чэмно одповедал на питаня.

"Нам би було прыемнейше, кед би отець бешедовали з нами по українським тим вецей, же отець тиж українець. Але мушиме церпіц насильство..." На нашо

зачудоваже отець Г. одповед по напому: "колись усі будемо говорити по українськи" Так. Же би ми о нім зле не думали, вилегитимовал ще з своїм світоглядом, з національним прешведченськом. Але ми не думаме зле, ані о інших 150 монахах.

Зашли зме до книгарні. Питаме слики и книжочки о Лаври. Потребни нам исторични дати. Монах тот бежедув по українськи.

"За кого ви ту тримаце сами росийски книжки? Та ту ист москальох. Чом українських не маце?"

"Купую людзе и росийски и українськи" - одповеда монах. "Котри вецей?" Монах ще ошмикнул. Ми то добре розумели.

С. Саламон

І ВАН ФРАНКО

Указом московського цара Олександра II. 1876 р. на українських жемох под царську Росію забранете кожде друковане українське слово. Тота забрана ишла так далеко, же ані тексту под нотами не шмело ще писац їх українськи. Даяки українськи учени и письменники - як Костомарів - коря ще тому, обмежувци свою "українофілську" роботу до студісвання историчних памяткох и подаваня час до часу даяку вистину з живота українцох у московських журналох и на московським языку. Але вецей войовничи охабяю жеми українськи и емігрую на цудзину, дзе розвиваю вельку діяльносць популяризуючи українську справу у западній Европі. Розуми ще, же іх діяльносць мала великий вплив, помимо страшного гнету, и на іх землякох, як на восточних так и на западних жемох України. Особено великий вплив мала тата еміграція, котрой на чоле бул Михайло Драгоманів, на розвиток подійох у Западній Україні. Вона виховала цалу тедишию нашу интелигенцию, спрямовуюци єй роботу до національного освідомлення народу и полепшання його економічного положення. И цала тедишия наша література иши печат М. Драгоманова - печат борби за полепшане економічного положення - "в поті чола прадюючих мас".

Найважчим и найкрасшим заступником младей интелигенции вихованих на ідейох М. Драгоманова, то Іван Франко, найважки письменник Западній України. У своїй діяльносци ишол Франко драгов своєго учителя, розроблююци його погляди и як поет, и як белетрист, критик и учени. Шицки його твори - крем чистей лирики з младих рокох - маю соціяльне забарвлене. И цала його громадянска діяльносць спрямована до тей мети, од котрой вон до конца своєго живота ані найменш не одстуපел.

Родзел ще Іван Франко 15. августи 1856 р. у валале Нагусевичах /Зап. Україна/ у парасткей фамелії. На валале кончел и свою основну школу. У тим чаше умера му оцець, а мац ще другираз одава, але на щесце за розумного и чесного члова, котри бачуци вельки спбносци и любов до науки у Івана посила го до Дрогобича до гімназії Василиянох. Ту Іван чита цо му лем под руки пада и почина сам складац вирши.

У 1875 року кончи гімназию и преходзі на універзитет до Львова, дзе вступа до "Академического Кружка" и стал найлєпшим співроботніком часопису "Друг" яки тот кружок видавал. "Академический Кружок" обєдновал веќшу часць студентох, але мал москофілське забарвлене и прето - не знающи кадзи спрямовац свою діяльносць - не мал веќшого впливу на живот Западній України. У нім ще нашоли Франко. Але за тот "Кружок" зацикавел ще М. Драгоманів, котри написал до редакції "Друга" писмо, дающи младим студентом напрямни вказовки и пояснюючи им даяки чехосці. Успих бул великий. Велька веќшина, а медзи німа и Франко, ставаю до фалахії свидомей младежі, сами ставаю проводніками національного живота зрихажи мрежу з очох и починаю нови живот.

- Обриваються звільна всі пута,

- Що вязали нас з давним життем!

Таким манифестом почина Франко свою свидому діяльносць. И од того часу /р. 1876/ па аж до своєї шмерци жертвовал ще цалковито тей ідеї. Прешлідовав про звязки з Драгомановим, котри тирвали од 1876 р. до шмерци Драгоманова 1895 р., и гарешти

/перши 1877 а други 1880 р./ лем го ище баржей утвердили у його поглядох.

Року 1894 на віденському універзитету достава ступень "доктора" за свою наукову працю о старохристиянським роману о Варлааму і Йоасафу, стара же за катедру української літератури у Львове, але ю не достава. Того истого року починала видаваць поставени на європейському рівні літературно-наукови двомісячник "Житте і Слово". Пресвой "соціалізм" був прешийдовані од уряду і йому було неможливо доставати даяне місце у державній службі, прето мушел зарабляти на своєї прожиток зос писаньмом. Року 1898 преславлені у цілій Западній Україні святочно 25-рочни - а 1913 40-рочни ювілей його письменницької роботи. Од 1907 р. вже баржей упадал на здоров'я док 28. мая 1916 р. не умір.

У своїх творах, як белетристичних так і поетичних маює Франко, з одного боку живот будничих людзів: паастох, роботнікох, арештантіх - з другого боку класу дармоїдів, єй подступну експлоатацію з яку вицицькує зной і крев робучок народу. Шицки Франково приповедки що вишли у книжці "В поті чола" і шицки "Бориславські" сповидання /На роботі, Ріпник, Бівчар, Навернений грішник, Борислав сміється і інші/ і вельмо з його поезій, то єдна часць ішесца і народній цемноти.

Тота зрештою провидна ідея - біда і ишесце нашого народу - цага же през шицки твори не лем Франка, але шицких наших письменників - реалистів. Прето і влучно назвал хтошка нашу літературу "література цо не зна шмиху" і "демократична література". Во і справди веселого безбріжного шмиху, шмиху без болю і слизох найдзеце мало у намій літературі. І тот факт роби, же наша література не прицагує пересичного читача - чужинца. Але наша література має одно, що єй у вельому подзвигує вартоссць, а та: вона ма як найузшу звяз з народом, вона вишла з народу і врачає її назад до народу. Во український народ до недавна творили лем паасти, однакль и походзевишици нало писателе. Голем іх векша часць. И у тим лежи причина "демократичносці" нашай літературы.

И Франко одховани на "чарним паастским хлебе, на роботи твердих паастских руків" /Галицькі образки/ не могол інісму другому, як лем паастыи жертвоваць свою ірацу. И вон і жертвовал так як мало хто інші. Нет його твору дзе би вон не подношел своє слово на обрану того опущеного народу, або проців його експлоататорох. Вон видзел, же ще його народ под прициском нових животных обставинок нашел на роздорожу и не знал кадзи, трацел виру на лепшия вигляди. И место нього виступа поет, котри не тради вири: - Ори, ори й спочивай ти, велетню, закутий

- В недолі й тьмі ярмо!

- Пропаде пітьма й гніт, опадуть з тебе пута.

- І ярина всі ми порвемо / Наймит/

И баш тата вира надава Франкови якогож чару, а за туту свою виру до лєншай будучносци прикоси вон найважких жертв, приковав себе до чарній скали житвота, як то вон сам краянс гутори у своєї познатей поезії "Неменярі". "Ми ломимо скалу, рівняєм правді путь" - хоч вон свідоми, же ішесце "прийде по наших аж кістках". Але док тога щесце придзе, треба ще бориць проців шицких котри затримую тога щесце и виводзи пред нас автор цали шор таких типох, проців котрих ще мушиме Бориці: Гава, Герман Гольдштремер, Вагман /Бориславські сповідання/. И ви кед то читаце мушице их зненавидзіц. Во до іх мрежох - як до гадох мітологични Лаокон - окутани цали наш народ и вони вицицькую остатні сили з нього. Вон у своїй любові до тих вихасновійованих людзів, у жаданю щесца за ніх ідзе так далеко, же ненавидзи саму природу - туту "грубу брутальну силу" - як вон гвари - котра кіщи шицки зусіля людскі /До світла/. И взагалі вон ненавидзі сіму! - Я не люблю тебе, ненавижу, беркуте!

- За те, що в грудях ти ховаш серце лютє,
- За те, що кров ти сієш, на низьких і слабих
- З погордою глядиш, хоч сам живеш із них;

/Беркут/

Вон ненавидзі велького, горского орла - беркута -, лем прето, бо вон представник брутальнії сили и бо ма "в грудях лютє серце", котре не ма тей любови спрам людзів як вон. У тим ще случаю його любов розцагує на шицких людзів без віймну.

Тот момент - хоч може не у такій формі - виступа и у його поеми "Панські жарти", котра зробела Франка симпатичним и нашему духовенству. Описана прекрасно любов парохіянох до іх старого священика и його цире, безінтересово пожертвоване за іх добро - и іх спильна недоля на роботи на панським полі. Интересантне є то, же Франко ма особену любов до наших старих, изучених священикох. Вте його священик мушел буць стари, немодерно образовани - але прикмети його шерца допільзовали шицки його недостатки и вивішовали го високо над осталима / Чума/.

Рок 1905 то найвісши юбель у творчосци Франка, бо того року написал вон свой еп "Мойсей", котри ще може шлебодно поставиць о бок найлепшим твором швейта. Особено є прекрасни: Пролог и сильно драматични діялог медzi Мойсейом и Азазелом.

Крем літературних творах, котрих ми єдну малу часць ту згадали /шицки ажі не мож згадаць, бо лем спис його творах виноши єдну цалу книжку/, дал Франко і наукови працы. Уж зме згадали його студию о старохрист. роману о Варлааму и Йоса

сафу на основи якій дostaл ступень "доктора". Крeм того пише "Нарис історії української літератури", цали шор студiох з європейської літератури / Данте, Гете, Шекспір, Сервант и др./ и вельке число інших студiох и критикох, яки були друковані у органу Наукового Товариства ім. Шевченка "Запискох". Особено треба згадаць його монументалне видане апокрифох з українських рукописох, видане народних проповедкох з якими себе задлужел на вше цали українськи народ, бо виратовал од препасци вельки народни скарб. При щицкай тей роботи, нігда же вон не оцаговал писане популарни брошурки яки видавала "Просвіта" за валал и написал вельке число таких брошурок.

И за тих наймладших вон не забува и дава им до рукох перли діточей літератури: "Коли ще звірі говорили", "Пригоди Дон Кіхота", "Абуказимові капці" и просто геніяльного "Лиса Микиту".

Препатраючи цалу діяльносць Франка, як писменницу так и громадянску, мушиме же спавди чудоваць його незичерпаней енергії, то тим вецей кед знаме, же ше и за свой прожиток мушел горко мучиць.

Наруцує же тераз питане: чи Франко гений? Як на тото питане одповедза историки літератури, не знам, але єдно є правда, же Франко по Шевченкови найвекши українськи писатель. У єдним не заостава за Шевченком, а то у безграницій любови и церпеню за свой народ. За "чесне і праве діло" вон як и Шевченко ветьо церпел и готови бул за ньго и умрець:

- За його радо в горі вимру
- І аж до гробу додержу
- Свій пралор ціло. /Скорбні пісні/.

В.Пал

Про повстання держави.*

Вправді генеза держави, це не легке питання. Різні його різно розв'язують. Отож і на сторінках цього журналу /р. II. ч. 4 - 5/ була вже спроба його розв'язати. От і це саме спонукало мене нинути на папір декілька слів, щоб, оскільки можливо, причинитися бодай почасти до висвітлення цього не легкого питання, мовляв *ut veritas, ратеат* /щоб правда була ясна/. Твердять бо, що виміна тадох завсіди причиняється до висвітлення справи.

Та тому, що про державу можна роздумувати не тільки *in abstracto* /уявно/ яко таку, але теж, як про якусь докладно окреслену, означену, то вже на початку звертаю увагу, що не будемо призадумуватись тільки над повстанням держави як таїї, а не тієї, чи тісі. Це власне дасть нам спромогу дослукатись первопричини повстання держави.

I.

Держава, як відомо, товариство й то досконале товариство. Тому мусить посідати всі суттєві елементи товариства як такого. Тож перший іні елемент - це люди, як це дуже добре заявляв п. Б. Віленський. Однаке державу становлять люди, між собою злучені в певні цілості - родини, а не як поодинокі особи, хіба припадково.

Сам щановний автор, що його ми вже згадали, каже: призадумавшись над фактам, що скоріш за державу були родини, племена... виходило б, що держава - дальша стадія природного розвою родини. Так, і справді є. Така вже природа родини що вона мусить, як моральна конечність розвинутися в державу.

Бо хто з нас не бачить, що поодинокі, від себе відділені родини не можуть задовольнити всіх потреб людини, що вони невистачальні. Чи ж зможуть вони належно й докладно використати всі дари природи, віправити сирівці, зробити їх уживальними. Чи зможуть приготувати собі все, що конечне до підтримання, до належного розвою й удосконалення фізичного життя людини. Чи знайдеться така людина що була б усилі приготувати собі не тільки найконечніший, але також гідний людини та відповідний його достоїнству, різноманітний харч, обув'я, одіж, що заспокоювали б його естетичний смак. А додаймо ще конечність безупинно боронити та стерегти свої здобутки перед "добрими" людьми, що іх ніколи не бракувало й мабуть не бракуватиме. То чи зможе яка родина дати собі раду з тим усім?

Та крім тіла людина має також і душу й то розумну душу, з ії ясною зіркою, розумом. Що ж шляхетніше в людини над розумом? Ним то він лине на небо, розслідує зорі, зглиблює землю. Ним усе обіймає. Але щоб той розум зяснів повним своїм білском, щоб виявив усю свою силу, велич, щоб прославився, в науці, в різноманітних винаходах, на це потрібно довших студій, стараних дослідження, обсервацій довшого часу, нераз навіть кількох генерацій; треба поділеної праці не тільки на поодинокі ділянки, але, навіть густо часто треба зуяти всі свої сили й то тільки в якійсь частинці даної ділянки, бо наш розум обмежений. А вже й не

*Стаття: "Повстання держави та її поняття".

загадую про те, що той, що віддається науковій праці, мусить мати забезпечене фізичне життя; щоб не потребував ним жути, бо йнакше нічим не прислужиться наукі. Питаю ж тепер, чи можливо, щоб одна однісенька родина, хоч би й такачисельна, могла відповісти усім цим домаганням людської природи? Чи вона зможе постачати всього, що конечне, щоб людський розум розвивався все більш і більш, щоб цілком показав свою велич? Чи не конечна тут злука кількох родин, щоб у тім собі допомагали? Чи не конечна держава?

Однакче на тім ще не кінець! Теж і моральна вартість, моральне життя, то життя, що становить найвищу та правдиву вартість людини, що має значення не тільки між людьми, але, навіть і в очах самого Бога, кажу, те моральне життя домагається держави, як чинника, що його удосконалює. Повне, досконале моральне життя немислимим, якщо докладно не заховується кожний, природний закон. Щоб же ті закони заховувати треба насамперед їх пізнати. А знаємо, що є багато природних моральних законів, що їх навіть ученим не легко пізнати. Що трудніш їх добре пристосувати до конкретних фактів. Як легко тут помилитися! - Та припустім, що хтось по довгих зусиллях пізнав усі ці природні закони, та що, у пристосуванні їх до конкретних фактів, ніколи не помилюється. Значить, його моральне життя, найдосконаліше. Але чи воно завше було таке, також і тоді, коли він ще їх не зінав. Що мають робити ті, що мусять, клопотатись своїм фізичним життям, що не мають часу на студії, не можуть досліджувати цих законів. Чи може вони звільнені від морально совершеного життя? Якщо ні, то як зможуть ним жити, коли навіть не знають тих законів, що згідно з ними мають упорядкувати своє життя? - Отже конечно потрібний хтось, хто б пояснював ті закони, пристосовував їх до конкретних фактів і так давав спромогу кожному, навіть найзвичайнішому, їх пізнати. Коли ж цього не всілі зробити поодинокі родини, то вони мусять лучитися разом, щоб собі в тім, допомагати. Далі той, хто пояснює, ці закони, мусить мати авторитет, бо, чому ми маємо повинуватись і слухатись першого лілшого, і то ще в такій трудній справі.

Тож бачимо, що родина, як така, невсілі заспокоїти всі потреби людини. Тому силою права природного мусить розвинутися в інше, досконаліше товариство. Коли ж є тільки два природні товариства: родина й держава, то, очевидьки, мусить розвинутися у державу. Значить держава - дальша стадія природного розвою родини.

Ще одна рефлексія! Маємо два факти: родини існували перед повстанням держави та родина мусить конечно розвинутися у державу. Отже державу становлять родини, а не люди, як поодинокі особи. Вони ж прямують безпосередньо до родини, а посередньо до держави, бо коли ще не було держави, вони вже були обов'язані творити родини.

II.

Та може хто скаже: добре, добре!, але основа родини, це посвоєчення, анову ж основа держави - правна влада. Тому держава не може бути далішою природною розвоєвою стадією родини.

Пізніш побачимо, яка на це, відповідь: Насамперед же приглянемося, трохи одній з тих великих родин патріархів, що певно є вищим ступенем природного розвою малої, родини. Що тут спістережемо? Та велика родина, обіймає більшу скількість родин, що між собою злучені в одну цілість; їх мета: забезпечити собі свої права, допомагати собі в здобуванні спільногого добра, отже спільний добробут /не одісі з них/; а теж, як хто хоче й авторитету - власті тут не бракує. Вона спочиває в руках патріарха. Значить та родина поєднає всі, сутні елементи держави як такої. Тож це, державка й то монархічна. Правда, вона ще не досконала, їй далеко до наших держав, вона ще не цілком уформована. Але це правдива державка, на, ній здійснюється дефініція держави як такої: стала злука більшої скількох родин, що своєю співпрацею стараються сяягнути спільне собі добро /під проводом і дерективою, власті/.

Якщо так, то що робити з принципом: правна влада, це основа держави. Чи його треба оспорювати? Зовсім ні! Це не конечно, бо власті патріарха, правна.

Але як, вона може бути правна коли ще нема жадного закону, жадного права? Ще нема правої влади, що могла видавати закони, бо "як звісно правні норми творить державно - правна влада", дуже добре каже п.Є.Біленський.

¹ Правда, Обявлення й Церква найліпші та найприятніші засоби в тій цілі, тому кожна держава, повинна, ба навіть обов'язана у своїх законах пристосуватись. Однакче це залишаємо, бо це перевищає ділянку філософії.

² Правда, сучасні нам держави немислимі без території, однак філософи диспутують чи територія належить до сутні держави. Мабуть, докладно в звязку, ні; вона тільки доповнення й конечна умова до досконалості держави. А тим ті патріарші родини також мали й якусь територію /хоча часто її зміняли/, бо десь мусили розташуватися.

В тім саме сучин, що скоріш як повстала перша держава, вже існував закон, що властиві кожної держави, навіть нашої робить законною. Якщо не було б такого закону, то, жадна властивість ніколи не була б правна / хіба б Господь, окремим позитивним своїм актом зробив її такою/. Жадна властивість, що не є в своїх початках правна, ніколи не може сама себе такою зробити, бо *пето dat, quod non habet* /никто не може дати того, чого не має/. Тому, хоча б вона видавала й тисячі законів, що ними легалізувала б, робила себе правною, це їй ні на що не здається. Всі її закони - жадні закони, бо правні норми творить правна властивість. А наша неправна, отже не може творити правних норм.

Щож це за закон, що його така могуча, така незмінна сила? Це природний, закон, що природне право. Кожний, що згідно з правом, природним посідає авторитет, силою того права, байдуже, чи безпосередньо, чи посередньо дістас від Бога властивість у даній державі. Ця властивість правна, бо спирається на природнім праві.

Тому також і властивість нашого патріарха державно-правна, а не панівна, властивість батька, що маліс зо зростом дитини й зникає цілком з хвилею коли вона зекладає свою власну родину. Коли ж діти, заложивши свої родини, хочуть далі залишитися з батьком у тісній личбі, як одна цілість, хочуть далі повинуватися його авторитетові, тоді вони тим самим творять нове товариство, неначе державку. Батько родин тоді дістас силою, права природного замість панівної юридичної властивість. Так, як бачимо, теорія природного розвою родини у державу не колідус з принципом бази держави, це правна властивість.

Вслід за тим не потрібно нам шукати жадних інших причин повстання держави. Вони не тільки зайдів але й невистарчальні.

Кажуть напр.: "причина повстання держави, це війна в ширшім значенні, того слова". Так, коли питання факту, чом якраз ті ѹ ті племена злучилися в одну державу, то це може бути навіть дуже добра відповідь. Але це питання факту належить до історика а не до філософа, що має дослухатись первопричини повстання держави як такої.

Та причина не може бути наслідок "війни", воєнний союз, що його складають племена, бо ці племена, як ми бачили, вже становлять державу.

Та лічим це, на боді! Візьмім під увагу тільки сам той "союз" як такий. Він відразу, у своїх початках, або державотворчий, або звичайний собі воєнний союз. - Якщо перше то виринас питання: чому ті племена не задовільнилися звичайним воєнним союзом що зовсім вистачав для їхньої мети / оборонити свої посіlosti, або здобути нові/, але посунулися далі, - оснували одну цілість - державу?

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ.

на мішаний хор

муз. о. В. С. ЧСВВ.

Triumphale

Христос Воскресе, Христос воскре - се, Христос воскресе із мертвих,

Soli: tutti:

смерті - в смерть поправ, смерті - в смерть поправ, і сущим во гробіх

во гробіх живот да-ро - вав, живот да-ро - вав, живот да-ро - вав.

— 43 —

Якщо друге, то як дійшло до того що звичайний союз перетворився в державу? Без причини це певно не сталося. Однаке не могла цього спричинити спільна небезпека, бо фона причина союзу, що він є до неї пропорційний наслідок. Вона не може далі ділати. — Ані природі воєнного союзу як такого не завдачусмо повстання держави, бо тоді мусів би кожний воєнний союз перетворитися в державу. Цього ма- бути ніхто не твердитиме. А тем і припадково, що не могло статися. Сам автор каже, що це спосіб повстання кожній держави / з винятком тих, що повстали правом силь- нішого/. Отже це правило. А з припадків ніхто не може скласти правила.

Тож кінець-кінців "воєнний союз" не розвиває проблеми. Мусить бути інша причина.

Може, власті, що корені повстання діяли мала характер грубої сили, але оскільки була зорганізована — а це мусіло бути — остатільна власті" розв'яже квестію. Мабуть ні, бо коли власті "грубої сили" правна, то звідки береться ця її правність, та ж допіру корінь повстання держави. Та може хто скаже: певно власті "грубої сили" не є правна, вона допіру пізніше постас такою. Але звідки береться опісля ця її правність. Ми вже бачили що вона сама не може себе такою зробити. Тому мусить бути якась інша причина, що дану власті робить правною.

Однаке не він може бути "право сильнішого" чи там "право п'ястука". Коли це остаточна норма правности в політичнім, міжнароднім житті, то теж мусимо її прийняти за вирішну приватнім. А які були б з того, наслідки, це надто очевидне. Тож мусить бути якась інша, більш об'єктивна норма правности.

Тут здійснюється приповідна: чи круть, чи верть, а всюди знайдеш смерть! Хоч би ми як старались оминути, залишити право природне, то все ж таки мусимо зійти до нього; як до первопричини повстання держави. І не диво! Во Бог, Творець усього, так постановив, так мусить бути. Його законів ніхто не може змінити. Господь, творачи чоловіка, створив його товарицьким, вложив у його природу нахил до товариства, в першу чергу, до родини, опісля через родини до держави, що, має доповнити браки родини. Тому, де тільки знайдеться більша скількість родин, вони зараз лучатися в одну цілість, щоб спільними силами осягнути спільний добробут, щастя дочасне. Так повстає держава, що потім більше й більше вдосконаляється.

М. Біляк, ЧСВВ.

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ. на мітаний хор.

муз. о.І.Т.ЧСВВ.

Живо-Велично

Хри - стос во - скресь із ме - ртвих, смерті - ю смерть поправ,

смерті - ю смерть поправ і сущим во гро - біх жи - вот да - ро - вав.

Шицким співроботником, предплатником
прихильником и читачом жичиме весели и щешлі-
ви ВЕЛЬКОНОСНИ ШВЕТА!

В 60-рочніцу о.Дори Біндаса.

Не ше ми отримали и не препадли през таки длуги роки, то безперечно у велькій часці заслуга наших водьох, котри провадзели наш народ. Прето мы и мушиме буц вше вдзечни, признац им іх заслуги, же би голем кельс - толькі награды іх труду и роботу. Еден од первых наших водьох, котрому ше малежи полно призначає то без сумніву о.Дора Біндас, яки слави того року бо-рочніцу свого жыття Родзеки наш достойни Івилат у Р.Керестуре 1877 р., дзе и скончал основну школу. Кімказию кончал у Вінницях и Загребе, а богословски студія у Ужгородзе. Псівціні на священника службовал у рижних наших валалох.

Не вše то легко людзом в познейших роках зрозумиц и одповедно оцініц заслуги людзох старшоі генерації, бо тоти заслуги велько раз завиша од самих обставінах у яких вони робели, а яки нам познейше чекко порозумиц. Обставини у яких ше пришло працоўца нашому достойному Івилатові, ані найменей не були жичліві. Мадяризация ишла полним темпом, а наша интелигенция, цо зме ю мало мали у веckшини пошла за "туньшим" хлебом. И ридки були таки, яки остали вирни свойому народові и жертвовали себе лем йому. А медэя тіма, на першым месце находзіме мено о.Д.Біндаса. Чи як студент богословії у Ужгородзе, чи уж як священник ту медэю нами, Вон шмелю и отворено брані интересы нашого народу.

Кед 1919 року пришло и за нас ошлебодзене и ми могли шлебоднейше дихац, достойни Івилат з подвойну енергію лала ше за просвітну роботу медэи народом. Красне напредоване "Просвіти" то у велькій часці Його заслуга. А Р.Календари, яким ровных мало найдаеце, то виключно Його діло. Зос "Народна писнями", яких ведно з пок. О.Костельником позберал, спашел найвекши духовни снарб и масток нашего народу.

И нешка Вон ище найагильнейши член "Просвіти", и од Него походзі настаянне обеднац шыцки намо "Читальні", цо мушиме лем з радосцу повітац.

Ми з нашого боку придружусме ше бажаньем целого нашого народу и жичиме о.Івилатові ище дługого вику и доброго здравя. На м нога я ...!

О.Др.Г.Костельник: Настя Волошин, "Жертва на показ" II.ч.

Раз у бешеди з о.Др.Костельником еден од нас зауважац, же ту/у сткі гматизациі Насті/цо ше трафя, то правдиве чудо. Не єдно - гварел о.К. - але езер! Так. Кед пречитаце II.ч. кніжки о. К. о тим ше наглядно преконаце. Во чи веckніце сами церпеня Насті, котрих ест толькі велько; чи ей Ангела, одношэння Ангела до Насті, ей потребох, слабосцю - заступане Ангела Насті кед вона ходзі по швеце - справди сами чуда. А веckка ище еден факт, котри нам велько гутори, же при шыцких тих церпенях, хрестох, котрих ест барз велько, бо: "Настя не ноши еден хрест, а 1000 хрестох" /стр. 32/, церпеня целого швета /стр. 24/. Настя ище жыс.

Справди мушиме буц вдячны Божому Прovidіню, же у тот час "кед ше безбажнікі стараю одобрац од Христа власц над шветом" /стр. 42/ выбрало себе душу баш з нашого народу, як потіху за наш народ. Тим вецей мушиме буц вдячны, бо то перша стигматична у Восточнай Церкви взагалі и то украінка, а тим несвен закид з боку наших процынікох будзе мушыц одпаднуц. Не єд малого значеня и то, же ше з Настю завжал о.Др.Н., котрого знане мено у науковим швеце велько зроби до спопуляризовання и "скапіталізовання" надзвичайного таланту, цо го нам Бог дал Устр 75./и ніхто ше до того, ані так не надавал як баш о.Др.Костельник.

Конечне би було, же би нашо священики доставели цо веckше число кніжки о.К. и цо вецей ю роширели помедзи народом.

ВГ.

За наших наймладших:

"ОДИСЕЙ"
/ида/.

- Ноле Янку, могол бы ши уж охабиц туту кніжку! Идз ше дакущичко бавіц на пажицу!

Янко шедзел под гонком и читал "Пригоды Одисея". Туту кніжку пожичац од пана учителя.

Було то пополаджу. Янкови ше барз не сцело охабиц кніжку. Но, але мацер не послухац, и то не сцел зробиц.

Зебрал ше и пошол. Идуні раздумовал о тим, цо читал. Баш дочытал до того места, дзе Посейдон разбил Одисееви корабель, а сам Одисей ледво ше спашел на единм острове. "Уф! И чом мац лем прервала читане? Голем да му дала дочытац до конца тей часці. Ша не мал велько, лем поль друга бока."

Так раздумуюци дошол вон на пажицу. Уж з далеки було чуц крики хлап-

хлапци любели, бо барз вельо знал. Любел книжки читац, та вже хлапцом приповедал цо пречитал.

- Янку! Понагляй! Будземе ше бавиц!

Янкови блісла у глави красна думка, як да ше бавя. Та вон читал за Одисея! Чи би не мох бавиц ше Одисея?

- Хлапци! Я видумал за вас нове бависко!

- Ноле, яке!

- Будземе ше бавиц "Одисея". Знаце, Одисей, то бул стародавни грецки герой. Ходзел барз вельо по морю. Прето нам треба корабель. А же го не маме, та на место того може послужиц корито.

- Хто з нас пожертвус корито? - пита ше Владо.

- Ша Дюра найбліжай бива, та най идзе принесц! Вони маю длугое, саш до воженя одповедне! Я видзея! - озвал ше Ўлин.

- А свойо чом не понукаш! Ша и ви маце!

- Знаце цо. Руцімі жереб и на кого випаднє, тот муши принесц корито - предложел Янко.

Як урадзели, так і зробели. Жереб випаднул на Ўлина. Сегінъ, мушел принесц нове корито, бо кед би не принесол, не шмел бы ше вецей указовац на дра же.

- Тераз слухайце, хлапци! - почал Янко. - Я будзем Одисея, а ви будзеце мойо катонаци. Ёден муши буц Посейдон^{*}. До того ти Дюра барз згодни, бо ти знам исц под воду. Заблочеш ше, замуриш ше и будзем гойсац корито, у котрим ми будземе. Але не шмел бара колісац!

- Не бой ше, не будзем! - одповед Дюра и покрадзме ше ошміхнул.

Дюра бул барз вельки гунцут. Любел робиц другім у прекосц. Тераз, кед му випадло да у бависку одбави Посейдона, блісла му у глави думка, да и тэраз зроби хлапцом постоту.

Неодлуга принесол Ўлин корито нове - новучке, лем ўцера купене од цыганох. Спущели корито до води, а Якім, Владо и Янко пошедали до нъго. За весла им служели одкальщик набавени лати. Дюра ше зоблек и скочел до води.

- Йой, як ти ме оплюскал! Чекай! Повем ци мацери! - почал кричан Владо.

- Но цо думаш! То ми легінъ! Іще зме ше ис почали бавиц, а вон уж фінька! - докорел му Янко. - А кед биш был правдивым Одисеем! Цо би ши вец робел га!

Владо ше змирел. Якім и Владо весловали, а Янко корманьовал.

Попачело ше то хлапцом и почали ше вожиц геваль-тамаль по бегелю. Нараз "корабель" так дыргнул, же аж Якімови весло віскочело з рук /то Посейдон почінгіл свою роботу/.

- Чекайце, хлапци, най весло віцагнем! - и Якім ше зогнул над воду. Але нагнул ше так неосторожно, же страцел ровновагу и спаднул до води, а за нім и гевти двоме. Іще то було щесце, же щицки троме знали плівац. Іншак би ше скончело Бог зна на чим.

На концу тей исторії мушиме лем тельо спомнүц, же и оцов ремень мал роботи. А то щицко лем пре того нещешлівого Одисея.

М.Ф-ій.

/Посейдон бул у старых Грекох бог моря. Бивал на сподку моря у кристаловых палатох. Мал трозуб и кед ше барз розгнівал, лем замахал эос нім, дораз постала буря на морю. Тот істи Посейдон барз ше гнівал на Одисея, бо му тот ошлепел сина и зато му чкодзел дзегод лем могол/.

Ілацеля предплату або даровали на фонд "Думки": 100.- Дин. о.М.Орос, Каніжа; 30.- Дин. М.Чизмар, Міклошевци; по 25.- "Просвіта", Е.Планчак, Бачинци; по 20.- о.М.Юриста, Девятіна, - СС.Василиянки, Шид, - СС.Василиянки, Загреб, - "Просвіта", Петровци, - М.Давосир, - І.Крайцар, судия, - Др.Я.Орос, лікар, - Я.Няради, агроном, - по 10.- М.Надь, Р.К.З31, - Др.Г.Шевчик, адвокат, - М.Дороггази, трунар, Р.К.-о.Бучко.

АДРЕСА "ДУМКИ": Загреб, ул.. Кирила и Методия 1. Тот двочисельник кошта 4 Дин.

Власник и одговорни уредник: Сільвестар Саламон
Заменник: Владімір Пап, Загреб, Кирила и Методія 1

Літографія: А.Девіде,
Загреб, Голубовац 3